

MINIMALNA DRŽAVA I PRAVA NE-LJUDSKIH ŽIVOTINJA

Vasko Kelic

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
Beograd, Srbija

Apstrakt

U ovom radu glavni mi je cilj da isticanjem nedovoljnosti institucija minimalne države za zaštitu i neugrožavanje prava ne-ljudskih životinja ponudim argument protiv teorije minimalne države. Argument će se oslanjati na dve filozofski već razmatrane teze. Prvom tezom se tvrdi da nas prihvatanje prava svih ljudi obavezuje na prihvatanje prava makar nekih ne-ljudskih životinja. Tu tezu ću obrazložiti u prvom odeljku oslanjajući se na argument graničnih slučajeva. Za glavni argument rada ta teza će biti važna jer ću njom ukazati da moralno opravdanje minimalne države mora sadržati i obaveze koje pred nju postavljaju prava ne-ljudskih životinja, budući da, kao što tvrde zastupnici minimalne države, sadrži obaveze koje slede iz prava svih ljudi. Drugom tezom istaknuću moralnu ekvivalentnost postupaka nečijeg ubistva i ostavljanja nekog da umre. Tu tezu ću obrazlagati u drugom i trećem odeljku. Na primeru postupka zanemarivanja ne-ljudskih životinja pokazaću kako se zastupnik minimalne države, zarad izlaženja u susret obavezama koje slede iz prava ne-ljudskih životinja, suočava sa alternativama koje dovode ili do ugrožavanja nečijih prava ili do uvođenja novih institucija zarad zaštite tih prava, što podrazumeva odricanje od minimalne države.

Ključne reči

minimalna država, prava životinja, ne-ljudske životinje, argument graničnih slučajeva, ubistvo i dopuštanje smrti, zanemarivanje životinja.

Uvod

Teoriju minimalne države u okviru filozofskih rasprava popularizovao je Robert Nozik u knjizi *Anarhija, država i utopija* pre skoro pola veka. Nozikova razmatranja vezana za tu teoriju predstavljaju okosnicu ovog rada. Najopštije rečeno, minimalna država se odnosi na skup institucija koji obuhvata institucije vojske, policije i sudstva. Cilj države sa takvim skupom institucija predstavlja zaštita prava njenih stanovnika bez istovremenog ugrožava-

nja tih prava delovanjem drugih institucija. Autori koji su se bavili odnosom libertarijanskih ideja (među kojima jednu od centralnih predstavlja ideja minimalne države) i prava ne-ljudskih životinja zauzimali su različita stanovišta o tom odnosu. Neki, poput Rotbarda¹ i Mahana² smatrali su tezu o pravima ne-ljudskih životinja nekompatibilnom sa libertarijanskim idejama zadržavajući potonje; drugi su, poput Nozika,³ priznavali određeni moralni status ne-ljudskih životinja, ali ne i njihova prava.

U ovom radu ću, za razliku od pomenutih autora, nastojati da pokažem da je teza o pravima ne-ljudskih životinja zasnovana. Takođe, zastupaću stav da nekompatibilnost te teze i teorije minimalne države predstavlja problem za teoriju minimalne države. U prvom odeljku ću na primeru argumenta graničnih slučajeva pokazati na koji način nas prihvatanje teze o pravima svih ljudi obavezuje na prihvatanje teze o pravima ne-ljudskih životinja. Taj korak u argumentaciji biće ključan jer ću uz pomoć njega pokazati da moralno opravdanje minimalne države koje po zastupnicima minimalne države sadrži obaveze koje pred nju postavljaju prava svih ljudi mora ujedno sadržati i obaveze koje pred institucije minimalne države postavljaju prava ne-ljudskih životinja. U drugom i trećem odeljku ću, oslanjajući se na Rejčelsovu tezu o moralnoj ekvivalentnosti nečijeg ubistva i ostavljanja nekog da umre, objasniti na koji način institucije minimalne države ne mogu izaći na kraj sa obavezama koje pred njih postavljaju prava ne-ljudskih životinja. Za tu svrhu ključna će biti analiza moralno relevantnih aspekata postupka zanemarivanja ne-ljudskih životinja.

Moralna prava ne-ljudskih životinja

Opšta teza o postojanju moralnih prava ne-ljudskih životinja, budući mnogima ne sasvim očigledna, zahteva obrazloženje. Argument u prilog te teze koji smatram uverljivim jeste čuveni argument graničnih slučajeva.⁴ Njime se ističe nemogućnost pronalaženja relevantnog svojstva prisutnog kod svih ljudi koje nije prisutno ni kod jedne ne-ljudske životinjske biološke vrste i koje kao takvo ujedno može predstavljati osnovu za razlikovanje prvih kao skupa individua koje poseduju moralna prava za razliku od drugih kod kojih to nije slučaj. Kao primeri relevantnih svojstava kojima bi se konstituisala pomenuta razlika u moralnom statusu mogu se navesti veći kognitivni kapaciteti i sa njima blisko povezane

¹ Murray Rothbard, *Ethics of Liberty* (New York: NYU Press, 1998), 155–157.

² Tibor Machan, *Putting Humans First: Why We Are Nature's Favorite* (Lanham, MD: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 2004).

³ Robert Nozick, *Anarchy, State and Utopia* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2001), 35–42.

⁴ Neke od prikaza argumenta graničnih slučajeva moguće je videti u Marc Bekoff & Carron A. Meaney, *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare*, (Westport, CT: Greenwood Press, 1998), 237. i Angus Taylor, *Animals & Ethics: An Overview of the Philosophical Debate*, (Toronto: Broadview Press, 2009), 27–28.

racionalnost i sposobnost moralnog delanja. Ipak, reč je o svojstvima koja neke ljudske individue ne poseduju. Takve individue moguće je naći među novorođenom ljudskom decom, ljudima sa smetnjama u razvoju ili senilnim starijim osobama (takozvanim „graničnim slučajevima”). Budući da je tako, svako zasnivanje moralnih prava na bilo kom od pomenutih svojstava bi kao posledicu povlačilo negiranje moralnih prava ljudima koji ta svojstva ne poseduju. S druge strane, navođenje drugih svojstava (poput osetnosti) kojim bi se kao nosioci prava obuhvatili i granični ljudski slučajevi značilo bi navođenje svojstava koja poseduju određene ne-ljudske životinje. Zasnivanje moralnih prava na tim svojstvima povlačilo bi i moralna prava za pomenute životinje. Čini se da nas argument graničnih slučajeva stavlja pred izbor: ili ćemo ljudima kao što su senilne starije osobe ili one sa smetnjama u razvoju negirati moralna prava, ili ćemo dopustiti da makar neke ne-ljudske životinje (one koje poseduju svojstva zajednička *svim* ljudima) poseduju određena moralna prava. U poslednjem koraku bi se pokazalo da nam, budući da se prva opcija čini manje prihvatljivom, ne ostaje ništa drugo do da priznamo moralna prava nekih ne-ljudskih životinja.

Istakao bih dve važne napomene vezane za argument graničnih slučajeva. Prvo, potrebno je objasniti šta se podrazumeva pod pomenutom *relevantnošću* svojstava pošto snaga argumenta graničnih slučajeva u velikoj meri zavisi od toga što nije moguće pronaći takvo svojstvo. Svojstvo može biti relevantno u odgovarajućem smislu ako uobičajeno ima dodira sa moralnim pitanjima. Za razliku od racionalnosti i sposobnosti moralnog delanja, isticanje određenih u moralnim raspravama neprisutnih genotipskih ili fenotipskih razlika između svih ljudi i ne-ljudskih životinja moglo bi se smatrati irelevantnim.⁵ Njihovo isticanje u kontekstu argumenta graničnih slučajeva deluje arbitrarno. Drugo, potrebno je voditi računa da navođenje svojstava kao kandidata za zasnivanje razlike kojom se opravdava pripisivanje prava isključivo svim ljudima ne dovede do cirkularnog opravdanja; predikat teze koja treba da se opravda ne bi trebao biti prisutan u njenom opravdanju. U ovom slučaju, do cirkularnosti bi moglo doći kada bi se potencijalno opravdanje pomenute razlike zasnivalo na svojstvu pripadnosti vrsti *homo sapiens*. Isticanjem tog svojstva bi se teza da svi i samo ljudi (pripadnici vrste *homo sapiens*) imaju moralna prava branila pozivanjem na činjenicu da su oni pripadnici vrste *homo sapiens*. Zanimljivo je da postoje protivargumenti argumentu graničnih slučajeva koji počivaju na ovakvoj cirkularnosti. Dobar primer predstavlja argument koji je pružio Tibor Machan.⁶ Machanovim argumentom se tvrdi da bez obzira na to što postoje ljudi koji nemaju po njemu za postojanje prava relevantnu sposobnost moralnog delanja (poput ljudi u komi), to ne znači da oni nemaju moralna prava. To

⁵ Često se ističe mala genetička razlika između ljudi i njihovih najbližih srodnika velikih čovekolikih majmuna koja čini svega nekoliko procenata ukupnog genetskog materijala. Bilo koje genetičko svojstvo koje učestvuje u ovoj razlici bi predstavljalo arbitrarnu osnovu za razlikovanje moralnog statusa svih ljudi i ne-ljudskih životinja. Više o toj razlici videti u: Pascal Gagneux & Ajit Varki, "Genetic differences between humans and great apes", *Molecular Phylogenetics and Evolution* 18, no. 1 (Januar 2001): 2–13.

⁶ Machan, *Putting Humans First: Why We Are Nature's Favorite*, 38–40.

što ljudi *generalno* poseduju tu sposobnost opravdava pripisivanje prava graničnim slučajevima ljudi, a ne ne-ljudskim životinjama. Da Mahanov argument zapravo podrazumeva pripadnost ljudskoj biološkoj vrsti kao kriterijum pripisivosti moralnih prava svim i samo ljudima može postati očiglednije ako zamislimo skup koju obuhvata sve ljude i jednu ne-ljudsku životinju. Nema razloga zašto, vodeći se Mahanovim kriterijumom generalnosti, ne bismo mogli i svim pripadnicima tog skupa da pripišemo moralna prava budući da i njihovi članovi generalno poseduju sposobnost moralnog delanja. Čini se da se ograničavanjem pomenutog skupa na pripadnike ljudske biološke vrste koje je prisutno u Mahanovom argumentu već podrazumeva svojstvo pripadnosti datoj vrsti kao kriterijum u odnosu na koji će generalnost posedovanja moralnog delanja biti procenjena. Ova napomena, uz prvu napomenu vezanu za relevantnost svojstava i sam argument graničnih slučajeva, predstavljaće osnovu za preispitivanje teorije minimalne države u sledećem odeljku.

Minimalna država i prava

Kao što sam spomenuo na početku rada, funkcija minimalne države i glavni razlog zašto je država kod Nozika ograničena na pomenute institucije vojske, policije i sudstva jesu zaštita i neugrožavanje prirodnih prava onih koji žive u njoj.⁷ Pomenute institucije nužne su za zaštitu prava, ali razlog zašto su one po Noziku ujedno i dovoljne jeste činjenica da jedino one ne dovedu do ugrožavanja prava. Da bi postigao preciznije objašnjenje Nozikovog opravdanja minimalne države prvo ću objasniti šta za Nozika predstavljaju prava, a potom i objasniti na koji način institucije minimalne države mogu izaći u susret obavezama koje proističu iz tih prava.

Za Nozika prava predstavljaju „moralna bočna ograničenja”.⁸ Preciznije rečeno, prava po njemu služe da bi se ograničio skup dopuštenih postupaka spram određene osobe. Određeni postupci nisu dopušteni jer ugrožavaju odvojenost osoba koja se odlikuje postojanjem odvojenih delatnih domena u kojima individue vode sopstvene živote i ostvaruju sopstvene ciljeve. Budući da vrednost elemenata takvog domena ne može biti nadoknađena elementima koji ne bi pripadali tom domenu, nedopustivi postupci su isključeni bez obzira na cilj, bilo društveni bilo individualni, kojim mogu biti vođeni, ako se taj cilj ne poklapa sa ciljevima individue na koju se postupak odnosi.⁹ Iako Nozik nije sistematičan po pitanju specifikacije pomenutih nepovredivih elemenata, uopšteno se može zaključiti da se radi o samom životu, zdravlju, slobodi i svojini.¹⁰ Lako je primetiti da se na tim elementima zasni-

⁷ Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 26–28.

⁸ Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 29.

⁹ Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 31–33.

¹⁰ To su elementi koje Nozik navodi kada citira Lokovo određenje granica prirodnog zakona. Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 10.

vaju prava o kojima najčešće govorimo i da postupci koje reguliše minimalna država, kao što su nasilje, krađa, prevara i nepridržavanje ugovora¹¹ spadaju među postupke kojima ta prava mogu biti ugrožena.

Kako institucije minimalne države mogu dovesti ujedno do zaštite i neugrožavanja prava? Čini se očiglednim da se zaštita prava kao što su pravo na život i pravo na svojinu ostvaruje delovanjem policije u pronalaženju osumnjičenih kršitelja tih prava i delovanjem sudstva u cilju utvrđivanja njihove krivice. Takođe, zaštita prava može se sprovoditi i prevencijom kršenja prava uz pomoć uspešne sudske prakse i zakona. S druge strane, neugrožavanje prava se postiže nedostatkom institucija poput poreskih kojima bi se deo novca stanovnika određene države uzimao zarad nekih posebnih ciljeva (kao što bi, na primer, mogla biti izgradnja novih parkova). Delovanje poreskih institucija Nozik upoređuje sa prinudom na rad izvršenom bez saglasnosti prinuđenog čime se ugrožava njegovo pravo na slobodu.¹²

Kao što smo videli na osnovu rasprave o argumentu graničnih slučajeva, teza o pravima svih ljudi ne može se prihvatiti, a da se ujedno ne prihvati i teza o pravima makar nekih ne-ljudskih životinja. Budući da Nozik po svemu sudeći prihvata tezu o pravima svih ljudi (pošto kada piše o pravima ljudi nigde ne naglašava da mogu postojati neke moralno relevantne razlike među njima), izgleda da bi morao da, ako je argument graničnih slučajeva ispravan, protivno sopstvenim tvrdnjama prizna i prava nekih ne-ljudskih životinja. A ako, kao što smo videli, od teze o pravima svih ljudi zavisi moralno opravdanje minimalne države, onda moralno opravdanje minimalne države mora uključivati i usklađenost te teorije sa zaštitom i neugrožavanjem života i sličnim obavezama koje proističu iz prava ne-ljudskih životinja. U nastavku rada ću se, da bi pokazao da se teorija minimalne države ne može uskladiti sa pravima ne-ljudskih životinja, fokusirati na prava na život i zdravlje koja možemo povezati kako sa svim ljudima tako i sa makar nekim ne-ljudskim životinjama. Takođe ću se fokusirati na nasilje kao vid postupka kojim se ta prava uobičajeno mogu ugroziti. Pod nasiljem podrazumevaću postupke kao što su ubistvo i nanošenje psihičkih ili telesnih povreda koji se pritom nisu desili pod posebnim okolnostima.¹³

Na koji način bi se institucije minimalne države odnosile spram, recimo, postupaka koji mogu dovesti do povrede slonova? Čini se da bi ovde odgovor zastupnika teorije minimalne države bio sličan uobičajenom odgovoru kada su u pitanju takvi postupci. Naime, Nozik tvrdi da to što određeni postupci, u koje svakako spadaju postupci koji mogu naneti telesne povrede, mogu ugroziti nečija prava, ne znači da jedini opravdani način regulisanja takvih postupaka predstavlja njihova zabrana koja bi osim kompenzacije za načinjenu štetu uklju-

¹¹ Ove postupke Nozik pominje kao neke od postupaka kojima se bave institucije minimalne države. Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 26.

¹² Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 169.

¹³ U takve okolnosti mogu se ubrojati čuveni primer samoodbrane, ili pak primer *nevine pretnje* o kome Nozik raspravlja u: Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 34–35.

čivala i dodatnu kaznu. Za veliki broj postupaka Nozik bi opravdao ograničenje koje bi obuhvatalo samo kompenzaciju za štetu koja je načinjena žrtvi. Razlog za to Nozik pre svega pronalazi u činjenici da postoji veliki broj postupaka koji predstavljaju rizik po nečija prava, te bi stoga zabranjivanje svih takvih postupaka značajno ugrozilo slobodu velikog broja stanovnika u državi.¹⁴ S druge strane, razlog zašto je zabrana uopšte opravdana Nozik vidi u tome što često zahtevanje isključivo kompenzacije, što zbog blagosti što zbog nesprovodljivosti, nije dovoljno da prestupnika odvraća od ponavljanja moralno neopravdanog postupka.¹⁵ Što se tiče vrsta kazne u slučajevima pojedinačnih prestupa, pretpostavljam da bi one zavisile od težine tih prestupa. U mom primeru bi verovatno za neki najlakši vid povrede slona bila dovoljna kompenzacija, dok bi kod težih slučajeva više priličila zabrana.

Problem koji me posebno interesuje tiče se postupka zanemarivanja ne-ljudskih životinja. Pritom mislim na najekstremnije slučajeve zanemarivanja kao što su svojevolsni potpuni prekidi staranja bez pronalaženja alternativnog staratelja. Za razliku od uobičajenih slučajeva ljudi, postupci zanemarivanja životinja kojima je potrebna tuđa briga sa velikom verovatnoćom mogu dovesti do ugrožavanja njihovog zdravlja ili života koji su van njihove kontrole. Budući da, kao što smo već videli, zdravlje ili život predstavljaju prava životinja, pitanje koje se postavlja jeste da li zanemarivanje može biti postupak koji krši određena prava jednako kao što to može biti slučaj sa postupcima ubistva ili povređivanja. Načinom rasuđivanja kojim bi se moglo potvrdno odgovoriti na dato pitanje ističe se moralna ekvivalentnost postupaka ubijanja i ostavljanja nekoga da umre koju je u nekoliko svojih radova zagovarao Džejms Rejčels.¹⁶ Ovakvo rasuđivanje suprotno je uobičajenim koncepcijama koje najčešće podrazumevaju moralnu različitost između pomenutih postupaka i brigu o ne-ljudskim životinjama i ljudima koji ne mogu brinuti o sebi shvataju isključivo kao obavezu koju su određene osobe preuzele na određeni način (na primer usvojitelji psa prilikom njegovog udomljavanja).¹⁷ Da bi odbranio svoje stanovište, Rejčels nas poziva da zamislimo dve situacije. U prvoj situaciji imamo Smita koji je svog šestogodišnjeg rođaka, kao njegov najbliži živi srodnik, udavio u kadi da bi postao naslednik imovine koja bi po naslednoj liniji pripala rođaku da ga Smit nije udavio. U drugoj situaciji imamo Džonsa, takođe motivisanog potencijalnim nasleđstvom, koji je isključivo posmatrao dok se njegov šestogodiš-

¹⁴ Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 57, 78.

¹⁵ Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 59.

¹⁶ Tezu moralne ekvivalentnosti ubijanja i ostavljanja nekoga da umre Rejčels je prvi put koristio pri razmatranju aktivne i pasivne eutanazije, da bi posle ukazivao na primenjivost te teze na druga etička pitanja, poput pomoći gladnima i donacije organa. Za prvo videti James Rachels, "Active and Passive Euthanasia", https://sites.ualberta.ca/~bleier/Rachels_Euthanasia.pdf, a za potonje James Rachels, "Killing and Letting Die", in *Encyclopedia of Ethics* (New York: Routledge, 2001).

¹⁷ Razlika između moralne ekvivalentnosti pomenutih postupaka i teze o brizi kao preuzetjobavezi će doći do izražaja tek u sledećem poglavlju kada budem pisao o slučajevima u kojima se, za razliku od slučajeva iz prvog poglavlja, ne može tako lako govoriti o zanemarivanju kao kršenju preuzete obaveze.

nji rođak davi u kadi sa ciljem da mu ne pomogne kako bi se rođak sam udavio.¹⁸ Kao što i Rejčels nagoveštava, svi moralno relevantni činioци su ekvivalentni u obe situacije: 1) imamo isti loš ishod (ili veliku verovatnoću da do tog ishoda dođe pre samog ishoda) u obe situacije (smrt rođaka), 2) imamo isti nemoralan cilj u oba slučaja (da rođak umre), i 3) nemoralan motiv postupanja (nasleđivanje rođakove imovine), a važno je istaći da u oba slučaja imamo i određeni vid postupka (i nepomaganje se posmatra kao vid postupanja).¹⁹ Blagom modifikacijom primera na moralno ekvivalentan način može se govoriti i o povređivanju i dopuštanju povrede.

Kako bi se mogla prikazati moralna ekvivalentnost prekida staranja nad nekom od ne-ljudskih životinja i njenog ubistva ili povrede? Za početak treba izbaciti irelevantne činioce koji bi nekome mogli pasti na pamet kada zamišlja ekstremne slučajeve zanemarivanja, kao što je na primer pretpostavka da će neko drugi životinji priteći u pomoć (koje nema ni u primerima sa udavljanjem rođaka). Ako potom porazmislimo o primerima ekstremnog zanemarivanja ne-ljudskih životinja, možemo videti da će se sami ti primeri razlikovati u odnosu na to koliko su slični Rejčelsovim situacijama. Tako će postupci kontinuiranog starateljevog izglednjivanja životinje o kojoj brine u okviru doma imati više sličnosti sa obe Rejčelsove situacije nego postupci izbacivanja date životinje iz doma na ulicu ili izvan grada. Razlog leži u tome što prvi tip postupka češće ispunjava neki od tri relevantna činioца nego potonji. Na primer, čini se da se češće dešava da neko drži životinju u domu izglednelu sa ciljem da je povredi ili usmrti, a takođe u takvim okolnostima verovatno češće dolazi do takvog ishoda. Međutim, ako se ustanovi da je određeni postupak potonjeg tipa bio praćen činioцима najčešće prisutnim kod postupanja prvog tipa, ne vidim razlog zašto stepen njegove moralne neopravdanosti ne bi mogao biti jednak sa stepenom neopravdanosti najvećeg broja postupaka prvog tipa.

Za kraj ovog poglavlja trebalo bi još videti kakvo bi moglo biti adekvatno postupanje institucija minimalne države u slučajevima ekstremnog zanemarivanja ne-ljudskih životinja. Što se tiče postupaka kao što su pomenuta izbacivanja iz doma u kojima nema cilja da određena životinja umre ili stekne povredu,²⁰ čini se da bi zbog tih postupaka i po Noziku makar kompenzacija bila neophodna.²¹ Bez obzira da li neko zagovarao isključivo kompenzaciju za takve manje prestepe ili nekakav vid zabrane sa blažom dodatnom kaznom, važno je istaći da ti postupci spadaju među one koji u stvarnosti mogu dovesti do ugrožavanja prava

¹⁸ Rachels, "Active and Passive Euthanasia", 3.

¹⁹ Rachels, "Active and Passive Euthanasia",

²⁰ Na primer kada određena osoba pritisnuta drugim životnim problemima izbaci životinju sa ciljem da se rastereti dodatne obaveze i nadom da će se životinja „nekako snaći” ili da će ga neko drugi uzeti (iako se to u mojim primerima ne ostvaruje).

²¹ Treba naglasiti ipak da ovi postupci nisu obični slučajni događaji koji zahtevaju kompenzaciju, već da ipak najčešće uključuju i znanje o njihovim mogućim posledicama. Iako prepoznaje ovu razliku, Nozick ostaje neodređen po pitanju razlike u odgovarajućoj kazni između ova dva tipa postupaka. Nozick, *Anarchy, State and Utopia*, 71–72.

životinja i stoga zahtevaju odgovarajuću reakciju institucija minimalne države. S druge strane, čini se jasnim da bi institucije minimalne države postupke koji uključuju i neki vid nemoralnog cilja trebale zabraniti podrazumevajući time i kaznu koja značajno prevazilazi stepen kompenzacije.

Nedovoljnost minimalne države?

U ovom poglavlju fokusiraću se, oslanjajući se na dosadašnja razmatranja, na mogući tip situacije koja dovodi u pitanje dovoljnost institucija minimalne države za neugrožavanje prava ne-ljudskih životinja. Drugim rečima, namera mi je razmatranjem date situacije pokazem da je za adekvatnu zaštitu i neugrožavanje prava ne-ljudskih životinja neophodno uspostaviti neke dodatne institucije koje prevazilaze obim institucija minimalne države.

Zamislimo situaciju u kojoj je neka životinja zbog određenih okolnosti ostala i bez staratelja protiv starateljeve volje (na primer njegovom smrću) i zanemarena od ostalih pripadnika društva. Postavlja se pitanje na koji način bi država trebalo da postupa u takvoj situaciji. Čini mi se da postoje tri alternativna načina postupanja. Prvi i moralno najsporniji način bi podrazumevao da država ne učini ništa što bi promenilo datu situaciju, čime bi na neki način učestvovala u zanemarivanju te životinje. Neko bi mogao reći da to nije toliko neprihvatljiv vid zanemarivanja pošto uglavnom ne podrazumeva činioce kao što je nemoralni cilj da dođe do smrti te životinje, iako bi gotovo sigurno doveo do njenih teških povreda ili smrti. Čak i da je tako, kao što smo pomenuli u prethodnom poglavlju i Noziku se činilac velike verovatnoće lošeg ishoda čini dovoljnim da se zbog rizičnog postupka u najmanju ruku zahteva kompenzacija, na osnovu čega država ne bi smela da zanemaruje individue u situacijama nalik pomenutoj. Odgovor na ovaj mogući prigovor možemo učiniti uverljivijim ako zamislimo slučaj u kome radnik u nuklearnoj elektrani propušta da izvodljivom operacijom spreči rad mehanizma koji dovodi do smrti većeg broja ljudi. Čak iako u toj situaciji nije bio prisutan nemoralan cilj da ti ljudi stradaju, teško da bismo radnika mogli osloboditi svake krivice za počinjeni postupak, nezavisno od toga šta bi Nozik ili neki drugi zastupnik teorije minimalne države o tome tvrdio.

Preostaje mi da ispitam i druge dve alternative. Prva od njih uključivala bi uvođenje institucija kao što su azili za napuštene životinje ili rezervati kako bi se zaštitili zdravlje i životi određenih ne-ljudskih životinja i prekinula zanemarivanja kojima bi one bile ugrožene. Međutim, time bi se zarad zaštite i neugrožavanja nečijih prava uvele dodatne institucije čije postojanje nije predviđeno u okviru minimalne države. Zastupnik minimalne države koji bi hteo da opravda minimalnu državu teško da bi prihvatio treću alternativu koja uključuje pronalaženje određenog principa kojim bi se neko od pripadnika društva koji takođe učestvuje u zanemarivanju neke ne-ljudske životinje u datoj situaciji primorao da brine o ugroženoj životinji. Takva vrsta prinude bila bi u neskladu sa pravom na slobodu svakog

pojedince u društvu. Dok zastupnik teorije minimalne države ne dođe do odgovarajućeg rešenja kojim bi se regulisala zanemarenost ne-ljudskih životinja, teoriji minimalne države ostaje da se nosi sa problemom više.

Zaključak

U radu sam ponudio do određene mere složen argument protiv minimalne države. Prvo sam pokazao kako nas argument graničnih slučajeva obavezuje da prihvatanjem prava svih ljudi prihvatimo i prava makar nekih ne-ljudskih životinja. Time sam pripremio prostor za uzimanje u obzir prava ne-ljudskih životinja pri moralnom opravdanju minimalne države. Potom sam, oslanjajući se na Rejčelsovu tezu o moralnoj ekvivalentnosti postupaka nečijeg ubistva i ostavljanja nekog da umre pokazao na koji način se postupak zanemarivanja ne-ljudskih životinja može shvatiti kao vid ugrožavanja njihovih prava. Na kraju sam ukazao na neugodnu dilemu sa kojom se zastupnik minimalne države mora suočiti kao sa posledicom argumenta graničnih slučajeva i moralne ekvivalentnosti pomenutih postupaka. Zastupnik teorije minimalne države prinuđen je ili dopustiti ugrožavanje prava bilo ne-ljudskih životinja njihovim zanemarivanjem od strane države, bilo teranjem određenih stanovnika da brinu o zanemarenim životinjama, ili uvesti dodatne institucije kojima bi se zaštitile zanemarene životinje, ali ujedno i odustalo od skupa institucija koje obuhvata minimalna država.

Snaga argumenta koji sam zastupao u ovom radu bez premca zavisi od elemenata na kojima se bazira: argumentu graničnih slučajeva i tezi o moralnoj ekvivalentnosti ubistva i dopuštanja smrti. Uverljivost prvog elementa zavisi od odbojnosti da se nekim ljudskim bićima negiraju prava. Ako bi u budućnosti ta odbojnost bila na neki način dovedena u pitanje, svakako da bi i argument graničnih slučajeva izgubio na uverljivosti. Što se tiče drugog elementa, zanimljivo je istaći da bi bez teze o moralnoj ekvivalentnosti pomenutih postupaka bilo lakše uskladiti tezu o pravima ne-ljudskih životinja i teoriju minimalne države. Ipak, smatram da dokle god su mogući postupci zanemarivanja poput onih navedenih u mojim primerima i dokle god takvi postupci dovode do posledica kao što su smrt ili povrede zanemarenih životinja, teško da bi mogao postojati dobar razlog zašto bi te postupke smatrali manje moralno spornim od makar nekih postupaka ubistva i nanošenja povreda.

Literatura

- Bekoff, Marc and Meaney, Carron A. (eds), *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare*, Westport, CT: Greenwood Press, 1998.
- Gagneux, Pascal and Varki, Ajit, „Genetic differences between humans and great apes.”, *Molecular Phylogenetics and Evolution* 18, no.1 (January 2001): 2–13.
- Machan, Tibor, *Putting Humans First: Why We Are Nature’s Favorite*, Lanham, MD: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 2004.
- Nozick, Robert, *Anarchy, State and Utopia*, Oxford: Wiley-Blackwell, 2001.
- Rachels, James, „Killing and Letting Die”, in *Encyclopedia of Ethics* (Lawrence Becker and Charlotte Becker, ed.), New York: Routledge, 2001.
- Rachels, James, „Active and Passive Euthanasia”, Accessed: May 18, 2018. https://sites.ualberta.ca/~bleier/Rachels_Euthanasia.pdf
- Rothbard, Murray N., *Ethics of Liberty*, New York: NYU Press, 1998.
- Taylor, Angus, *Animals & Ethics: An Overview of the Philosophical Debate*, Toronto: Broadview Press, 2009.

Abstract

Vasko Kelić

Minimal State and Animal Rights

In this paper, my main goal is to give an argument against the minimal state theory by stressing insufficiency of its institutions for protection and nonviolation of the rights of nonhuman animals. The argument will be based on two previously discussed theses in philosophy. With the first of those theses, it is argued that if we accept that all humans possess rights, we have to accept that at least some nonhuman animals possess those rights as well. I will elaborate on this thesis in the first section leaning on the argument from marginal cases. The importance of the first thesis will lie in its conclusion that the moral justification of the minimal state, if it is to be based on obligations stemming from human rights as its proponents say, must also include obligations stemming from the rights of nonhuman animals. With the second thesis, I will emphasize moral equivalence of acts of killing someone and letting her die. This thesis will be explained in the second and the third section. On the example of animal neglect acts I will show how the proponent of minimal state, aiming to solve the difficulties posed by obligations implied by nonhuman animal rights, faces alternatives that may lead either to the violation of someone’s rights or to the introduction of new institutions for the sake of protection of those rights that exceed the scope of institutions of the minimal state.

Keywords

minimal state, animal rights, nonhuman animals, argument from marginal cases, killing and letting die, animal neglect.